

C223 – OND24

VLAAMS PARLEMENT

Zitting 2007-2008

24 april 2008

HANDELINGEN

COMMISSIEVERGADERING

COMMISSIE VOOR ONDERWIJS, VORMING, WETENSCHAP EN INNOVATIE

INHOUD

Vraag om uitleg van de heer Paul Delva tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over het examen tweede taal voor onderwijzers in Brussel	1
Vraag om uitleg van de heer Paul Delva tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over de werking van de pedagogische begeleidingsdiensten in Brussel	3
Vraag om uitleg van mevrouw Helga Stevens tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over geïntegreerd onderwijs voor dove leerlingen	5

Voorzitter: mevrouw Monica Van Kerrebroeck

Vraag om uitleg van de heer Paul Delva tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over het examen tweede taal voor onderwijzers in Brussel

De voorzitter: De heer Delva heeft het woord.

De heer Paul Delva: Mevrouw de voorzitter, mijnheer de minister, dames en heren, De onderwijstaalwet van 1963 maakt het vak Frans verplicht in de Nederlandstalige scholen in Brussel vanaf het derde leerjaar. Leerkrachten moeten hun grondige kennis van het Frans bewijzen door middel van een onderwijstaalwetexamen dat gericht is op het onderwijzen van het vak Frans in de lagere school, voor zover ze niet beschikken over een Franstalig basisdiploma.

In de conclusies van de rondetafelconferentie over het Nederlandstalig onderwijs in Brussel in juli 2007 werd gevraagd dat dit taalexamen en de modaliteiten ervan herbekeken werden. De slaagpercentages in dit examen zouden namelijk laag uitvallen. In het eindrapport van de rondetafelconferentie werd daarom een modularisering van het taalexamen vooropgesteld: deelattesten voor de geslaagde onderdelen moeten geldig blijven. Ook moest onderzocht worden in hoeverre EVC- en EVK-elementen (eerder verworven competentie – eerder verworven kwalificatie) in aanmerking kunnen komen. Ook vroegen de deelnemers een afstemming tussen de aangeboden opleiding en de eisen van het taalexamen. De rondetafelconferentie stond er expliciet op dat het niveau van het taalexamen ‘grondige kennis van het Frans’ behouden bleef.

In de conceptnota over het Nederlandstalig onderwijs in Brussel die u in januari 2008 hebt voorgesteld, gaat u dieper in op de vraag van onderwijstaalwetexamens. U voert hiermee ook uit wat er in uw beleidsbrief Onderwijs 2007-2008 staat: daar dringt u aan op een herziening van het onderwijstaalexamen.

In de reeds genoemde conceptnota stelt u voor om tegen 1 september 2008 een aangepast organiek reglement van de onderwijstaalwetexamencommissies op te stellen. Dit reglement zou decretaal verankerd worden, bij voorkeur in de decreten rechtspositie, en dit naar analogie met de Franse en de Duitstalige Gemeenschappen. U belooft daarbij rekening te houden met de vragen rond de werking van de onderwijstaalwetexamencommissies “die zowel structureel als incidenteel van aard zijn”. Met structureel wordt bedoeld: de vragen om voor de

examens duidelijke competentieniveaus af te bakenen, de examens modulair in te richten en EVC/EVK- elementen in te brengen en of er een didactische proef moet behouden blijven. Incidenteel betreft klachten over de wijze van examineren. De deelnemers van de rondetafelconferentie hebben gevraagd naar een gedragscode en/of een externe commissie die – vooraleer de betrokkene zich tot de Raad van State wendt – uitspraak zou kunnen doen over examenbetwistingen.

Hoeveel percent van de onderwijzers die deelnemen aan het taalexamen Frans, slagen bij een eerste deelname? Hoeveel keer neemt een onderwijzer gemiddeld aan dit examen deel? Na hoeveel keer gemiddeld slaagt een onderwijzer in dit examen? Kan men uit die cijfers afleiden dat het taalexamen een te hoge moeilijkheidsgraad heeft of niet aangepast is aan de vereiste kennis?

Op 1 september 2008 zou u aan de onderwijstaal-examencommissies een wijziging van het organieke reglement willen voorleggen. Welke stappen hebt u al genomen om die deadline te respecteren? Welke stappen moeten er nog genomen worden? Welke knelpunten bestaan er nog?

Bent u op de hoogte van het probleem dat sommige kandidaten zich niet correct behandeld voelen door de jury van het taalexamen Frans? In hoeverre klopt deze bewering? Hoe ver staat u met een gedragscode of de oprichting van een externe commissie die uitspraak kan doen over examenbetwistingen?

Er leeft nog een ander interessant idee. Overweegt u om de voorbereiding tot het taalexamen dat de grondige kennis van het Frans moet aantonen, te integreren in de lerarenopleiding, om te beginnen alvast in Brusselse hogescholen?

In hoeverre beschouwt u het taalexamen een extra barrière om leerkrachten te vinden die les willen geven in Brussel?

De voorzitter: Minister Vandenbroucke heeft het woord.

Minister Frank Vandenbroucke: Mevrouw de voorzitter, in de zittijd 2006, die liep van november 2006 tot april 2007, waren er 279 kandidaten voor het taalexamen Frans. Daarvan slaagden er 59 of 21,1 percent. Van die 59 geslaagde kandidaten waren er 43 die voor de eerste keer deelnamen, en 16 voor de tweede of derde keer. Van de zittijd 2007 heb ik de resultaten van 3 van de 4 commissies. Op een totaal van 210 kandidaten zijn er 51 geslaagd, waarvan 38 kandidaten waren

die voor de eerste keer deelnamen. Ongeveer de helft van de ingeschrevenen nam voor de eerste keer deel.

Principieel lijkt het me onjuist te stellen dat slaagpercentages iets zeggen over de mogelijk te hoge moeilijkheidsgraad. Ik heb het over die specificatie 'te hoge'. De moeilijkheidsgraad moet afgestemd zijn op het beheersingsniveau dat correspondeert met de taak die deze leerkrachten zullen hebben. We kunnen bezwaarlijk een ambitieuze talennota lanceren – en dat is wat ik doe – en dan inleveren op de competenties die daarbij horen voor de leraren.

Ingevolge omstandigheden binnen de administratie hebben we de timing van de maatregelen uit de conceptnota over het Nederlandstalig onderwijs moeten aanpassen. Aangezien dit een aangelegenheid is waarover ook overleg nodig is met de representatieve vakorganisaties en dit overleg nog moet starten, is het me niet bekend wat de knelpunten zullen zijn. De conceptnota was evenwel al vrij concreet en gaf aan dat op structureel vlak zou worden ingeschreven dat wie zijn kennis van het Frans via een andere weg kan attesteren, zou kunnen worden vrijgesteld voor (een deel van) het onderwijstaalexamen. Verder werd er in de nota voor gepleit de competentieniveaus te verduidelijken, en de didactische proef te beperken tot de personeelsleden die een lesopdracht hebben. Deze principes moeten nog in concrete voorstellen worden uitgeschreven.

Ten gevolge van de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof weten we nu dat de federale bevoegdheid met betrekking tot de onderwijstaalregeling restrictief moet worden uitgelegd. Mede verwijzend naar decretale initiatieven van andere gemeenschappen – onder meer de Franse Gemeenschap in het decreet immersie, en inzake leerkrachten godsdienst – lijkt de bevoegdheid van de gemeenschappen zelf om regelingen te treffen inzake de wijze waarop taalkennisvereisten worden aangetoond, zeer ruim te zijn. Dit lijkt me zonder meer ook in te houden dat men als Gemeenschap zelf mag beslissen hoe die examens worden georganiseerd, welke andere manieren er kunnen zijn om die kennis te bewijzen enzovoort. Overleg met de federale overheid is ter zake niet noodzakelijk, laat staan met een andere Gemeenschap. Tenslotte zijn de taalkennisvereisten aanweringsvoorwaarden en in die zin deel van de rechtspositieregeling Onderwijs. Binnen de verplichting de federale loyaliteit te eerbiedigen zou het niet opgaan de taalkennisvereiste Frans in het Brussels Nederlandstalig onderwijs op een dermate laag niveau te regelen dat de wettelijke verplichting om Frans aan te bieden in het gedrang zou komen.

Ik krijg nu en dan individuele klachten over de wijze waarop het taalexamen Frans verloopt. Onlangs heeft ook de vzw Katholieke Opvoeding en Cultuur Brussel, die het katholieke Nederlandstalig onderwijs in Brussel

ondersteunt en coördineert, mij aangeschreven met de mededeling dat zij signalen krijgen dat kandidaten zich niet correct behandeld voelen. Het is natuurlijk zeer moeilijk om te weten wat daarvan de werkelijke toedracht is. De ontgoocheling van personeelsleden die een bijkomende voorwaarde voor benoeming als een extra drempel ervaren, speelt hier zeker mee. Ik kan alvast niet zomaar zeggen of die bewering klopt of niet klopt. Ik weet wel dat de examencommissie bereid is om aan niet-geslaagden uitleg te geven over hun examen, met de bedoeling meer kans op slagen te geven bij een volgende deelname. De gedragscode of de oprichting van een externe beroepscommissie maakt deel uit van het geheel aan maatregelen waarnaar ik bij het antwoord op uw eerste vraag heb verwezen.

Onder invloed van de EU, die het leren van minstens twee vreemde talen vanaf jonge leeftijd wil stimuleren, werd door een wijziging aan het decreet Basisonderwijs in 2004 het leergebied Frans ook verplicht in het vijfde en het zesde leerjaar van het gewoon lager onderwijs, en werd het mogelijk om Frans, samen met andere talen, in de leerjaren voordien op een speelse manier te introduceren. Het is dus niet langer zo dat alleen de leerkrachten van het Brussels Nederlandstalig onderwijs, waar Frans verplicht is vanaf het derde leerjaar, een decretaal verankerde opdracht hebben om in de lagere school Frans te geven.

Reeds voor deze decretale wijziging voorzag men in heel wat Nederlandstalige basisscholen een aanbod Frans in de derde graad. Ook de lerarenopleiding hield al rekening met deze feitelijke situatie. De decretale wijziging heeft echter voor een vergrote impact van het Frans op het totale curriculum van de professioneel gerichte bacheloropleidingen lager onderwijs in heel Vlaanderen en Brussel gezorgd. De lerarenopleidingen leveren dus al grote inspanningen om de instromende studenten taalondersteuning Frans te bieden.

Een degelijke taalvaardigheid Frans van zowel toekomstige als huidige leerkrachten lager onderwijs is een voorwaarde om te kunnen voorzien in goed taalonderwijs Frans. Van elke leerkracht basisonderwijs verwacht ik een degelijke taalvaardigheid Frans om het leergebied in de derde graad zelf te kunnen opnemen. Dat werd expliciet gemaakt door de formulering van aparte basiscompetenties voor Frans tijdens deze regeerperiode. In principe zou dit de slaagkansen van de professionele bachelors voor het onderwijstaalexamen moeten doen toenemen.

Ik reken er dus op dat de taalvaardigheid Frans van de bachelor lager onderwijs wordt verhoogd tijdens de basisopleiding. Maar die verantwoordelijkheid kan niet uitsluitend liggen bij de lerarenopleidingen. Het opkrikken en/of onderhouden van de taalvaardigheid Frans kan ook gebeuren via net- en teamwerking

tussen scholen, via de bestaande vormingsprogramma's voor leerkrachten Frans, zoals Vichy en Formaprim, en via de talrijke uitwisselingsmogelijkheden voor leerkrachten binnen Brussel en tussen de Vlaamse en de Franse Gemeenschap.

Objectief gesproken betekent de toestand voor de decreetale wijziging van 7 mei 2004, waarbij het leergebied Frans verplicht werd ingevoerd in het hele basisonderwijs, een verschil dat doorwerkt tot in de aanwervingsvoorwaarden. Ik zou dat evenwel geen extra barrière noemen, maar een reëel verschil op het vlak van het curriculum, waardoor de personeelsleden competenties moeten hebben die elders niet noodzakelijk zijn. In de mate dat deze competentie moeilijk is, heeft ze wel voor gevolg dat minder personeelsleden in aanmerking komen, zeker indien die competenties niet tijdens de opleiding kunnen worden behaald.

De voorzitter: De heer Delva heeft het woord.

De heer Paul Delva: Mijnheer de minister, ik dank u voor uw antwoord. Ik deel uw basisidee dat je nooit mag beknibbelen op de kwaliteit van de dingen die je aanbiedt, zeker niet in het onderwijs. Als ik echter de slaagpercentages voor dat taalexamen zie voor 2006-2007 en 2007-2008, stel ik vast dat die percentages zeer laag zijn. Voor de mensen die voor het eerst deelnemen, schommelt dat onder de 20 percent. Ik kan mij inbeelden dat dat nogal demotiverend werkt.

Ik ga ermee akkoord dat leraren die in het Nederlandstalig onderwijs les geven, absoluut een goede kennis van het Frans moeten hebben, maar als slechts 1 op 5 slaagt bij die proef, moeten we ons ernstige vragen stellen bij ofwel de cursus die de leerkrachten aangeboden krijgen ofwel bij het examen zelf.

Ik hoor vanuit het werkveld ook geregeld dat er veel tijd zit tussen de verschillende modules van het examen, alsook tussen de opleiding en het examen. Daardoor vergeet men soms een aantal elementen en is men niet meer ideaal voorbereid om voor het examen te slagen. Ik hoor ook af en toe klachten dat de leerstof niet afgestemd is op de dingen die worden gevraagd tijdens het examen. Ook dat is een element dat het slagen voor het examen bemoeilijkt.

Als de slaagpercentages zo laag liggen, kan dat mijns inziens een impact hebben op het aantal leerkrachten dat in Brussel les zou willen geven.

Ik ben blij met uw antwoord, mijnheer de minister. Ik deel uw basisbekommernis over de kwaliteit van het Frans van de leerkrachten en ik ben blij dat de cijfers die u ons geeft, duidelijk zijn. Maar ik vind dat die cijfers nieuwe vragen oproepen. Ik vertrouw erop dat dat met de nodige aandacht zal worden bekeken. Het vraagstuk

van het taalexamen Frans binnen het Brusselse onderwijsveld is immers een enorm discussiepunt, dat vrij veel onzekerheden oproept.

De voorzitter: Het incident is gesloten.

Vraag om uitleg van de heer Paul Delva tot de heer Frank Vandembroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over de werking van de pedagogische begeleidingsdiensten in Brussel

De voorzitter: De heer Delva heeft het woord.

De heer Paul Delva: Mevrouw de voorzitter, mijnheer de minister, collega's, tijdens de rondetafelconferentie over het Brussels onderwijs in juli 2007 kwam onder meer de begeleiding en de ondersteuning van de scholen ter sprake. Ook de rol van de pedagogische begeleiding werd daarbij bekeken. Een van de werkgroepen van de rondetafelconferentie gaf aan dat de pedagogische begeleiding een belangrijke partner is van de scholen. Ze moet de school begeleiden in het realiseren van haar beleidskracht en het waarborgen van de kwaliteit. Ze coördineert ook de ondersteunings- en begeleidingstrajecten.

Daarom vroeg deze werkgroep dat de pedagogische begeleidingsdiensten versterkt zouden worden op het vlak van de omkadering. Daarnaast drong de werkgroep aan op taakspecialisatie: de begeleidingsdiensten zouden zich meer moeten afstemmen op de Brusselse situatie.

Mijnheer de minister, in uw toespraak op de slotzitting van de rondetafelconferentie over het Brussels onderwijs in juli 2007 volgde u het standpunt dat "de pedagogische begeleidingsdiensten de eerste partner van de scholen blijven en daarom niet kunnen ontbreken bij het uittekenen en bewaken van een begeleidings- en ondersteuningstraject". U verklaarde verder dat u bereid was om bijkomende omkadering te verlenen indien de pedagogische begeleidingsdiensten hun werking afstemden op de Brusselse realiteit.

In de conceptnota naar aanleiding van de voorstellen van de rondetafelconferentie komt u nog eens terug op de begeleiding en ondersteuning van Brusselse scholen. U geeft hier zeer terecht aan dat er heel wat ondersteuningsinitiatieven bestaan in Brussel en dat de scholen erkennen dat er voldoende aanbod is, maar dat ze "door de bomen soms het bos niet zien".

Daarom wilt u werk maken van een inhoudelijke integratie – en dus niet enkel van het samenvoegen van de partners op één plaats in de stad – van de Brusselse

onderwijspartners, zoals Taalvaart, Nascholingscentrum, Schoolopbouwwerk, om tot een transparante, kwaliteitsvolle en efficiënte ondersteuning te komen. Deze partners en de netgebonden pedagogische begeleiding moeten ook samenwerken “binnen een geïntegreerd concept van ondersteuning. Dit geïntegreerde concept omvat het hele proces vanaf de hulpvraag van de school tot de implementatie in de school”.

Hoe neemt u de aanbeveling van de werkgroep van de rondetafelconferentie ter harte om de pedagogische begeleidingsdiensten te versterken met extra omkadering? In uw conceptnota schenkt u daar weliswaar aandacht aan, maar de extra omkadering van die begeleidingsdiensten komt daarin iets minder uit de verf. Kunt u ons meedelen of er extra omkadering komt voor de pedagogische begeleidingsdiensten in Brussel? Indien die er komt, in welke vorm voorziet u die: in de vorm van adviseurs of in de vorm van detacheringen vanuit het onderwijs? Het lijkt mij wenselijk om voor een stelset van adviseurs te kiezen, onder andere om de expertise die die mensen zouden opbouwen, te verankeren.

In Onderwijsdecreet XVII werd ook in een algemene uitbreiding van de pedagogische begeleiding voorzien. In hoeverre heeft het Nederlandstalig onderwijs in Brussel hiervan kunnen genieten?

In de conceptnota pleit u voor een samenwerking van de pedagogische begeleidingsdiensten met de Brusselse onderwijspartners. Kunt u toelichten via welke weg de vragen van de scholen op de juiste plaats terecht komen en wie voor de afhandeling zorgt? Kunnen de begeleidingsdiensten de scholen bijvoorbeeld bijstaan bij het detecteren van eventuele moeilijkheden, en bij het formuleren en overbrengen van vragen van deze scholen naar de Brusselse onderwijspartners?

Indien dit het geval zou zijn, wat me op zich logisch lijkt, lijkt het me ten zeerste aangewezen aan een versterking van de pedagogische begeleidingsdiensten in Brussel te werken.

In hoeverre wordt bij de uittekening van de nieuwe ondersteuningsstructuur rekening gehouden met de aanbevelingen en de wensen van de netten? Ik denk hierbij onder meer aan de juridische structuur. De oprichting van het ondersteuningscentrum zou in september 2008 moeten plaatsvinden. Kan de minister met betrekking tot deze oprichting een stand van zaken geven? Zijn al procedures opgestart om in september de deadline te halen? Hoever staat het hiermee? Zal de deadline worden gehaald?

De voorzitter: Minister Vandenbroucke heeft het woord.

Minister Frank Vandenbroucke: Mevrouw de voorzitter, in mijn nota ‘Ambitie, heldere afspraken en beleidskracht ter ondersteuning van de kwaliteit van het

Nederlandstalig onderwijs’, die ik ter voorbereiding van de rondetafelconferentie heb gelanceerd, heb ik de nadruk gelegd op het feit dat ter verbetering van het Brussels Nederlandstalig onderwijs maatregelen op verschillende fronten noodzakelijk zijn. Het gaat om maatregelen ten aanzien van de leerlingen en hun ouders, van de scholen en de scholengemeenschappen en van de begeleidings- en ondersteuningsinstanties.

De rondetafelconferentie is op die manier opgezet. De werkzaamheden zijn in vier werkgroepen verricht. De laatste werkgroep heeft zich specifiek over de begeleiding en de ondersteuning van scholen gebogen. In juli 2007 heeft de rondetafelconferentie tot een eindrapport geleid. Dit eindrapport vormt een vertaling van de visie van de verschillende participanten.

Op basis van het eindrapport hebben minister Vanhengel en ik in het begin van 2008 een conceptnota met de prioritaire aandachtspunten van het beleid ten aanzien van het Nederlandstalig onderwijs in Brussel opgesteld.

Deze nota weerhoudt de begeleiding en de ondersteuning van de Brusselse scholen met het oog op de kwaliteit als een belangrijk thema. Een van de belangrijkste vaststellingen op dit vlak betreft het feit dat het Brussels onderwijsveld door een veelheid aan ondersteunende maatregelen wordt gekenmerkt. De directeur van een Brusselse basisschool, bijvoorbeeld, kent niet enkel zijn eigen schoolteam en zijn eigen pedagogische begeleidingsdienst. Hij ontmoet tevens mensen van het Steunpunt Gelijke Onderwijskansen (GOK), ondersteuners van Voorrangbeleid Brussel en van Taalvaart en mensen van Schoolopbouwwerk Brussel en van het nascholingscentrum.

De verantwoordelijkheid al deze impulsen in een schooleigen taalbeleid in te passen, ligt in de eerste plaats bij de scholen zelf. Een zekere mate van structurele integratie is noodzakelijk. Ik veronderstel dat iedereen dit een terechte bekommernis vindt. Naast deze integratie is een maximale afstemming tussen de Brusselse ondersteuners, die de scholen in hun taalbeleid ondersteunen, en de pedagogische begeleidingsdiensten (PBD’s) van de verschillende netten van groot belang. Dit is om meerdere redenen een delicate oefening. Iedereen die verantwoordelijkheid voor het onderwijs in Brussel draagt, moet die verantwoordelijkheid ook opnemen.

Dat geldt ook voor de PBD’s. Indien de PBD’s erin slagen hun scholen op verschillende domeinen, niet het minst met betrekking tot de beleidskracht van de scholen, goed te begeleiden, zal dit de kwaliteit van het Brussels onderwijs ten goede komen. Ik wil en zal op dit vlak mijn verantwoordelijkheid nemen. Om de begeleiding van de Brusselse scholen te ondersteunen, investeer ik bijkomend in de omkadering van de PBD’s. Ik zal de

aanbeveling om de PBD's met bijkomende omkadering te ondersteunen, dan ook zeker ter harte nemen.

Ik wil de concrete invulling van deze bijkomende omkadering op de nieuwe Brusselse ondersteuningsstructuur afstemmen. Daarnaast wil ik dat de PBD's zich in verband met de inzet van deze bijkomende omkadering zelf engageren. De bepaling van het aantal bijkomende betrekkingen en de keuze voor adviseurs of voor detacheringen is op dit ogenblik nog niet rond. Ingevolge Onderwijsdecreet XVII kunnen de PBD's de bijkomende omkadering die ze vanaf 1 september 2008 zullen ontvangen, voor de versterking van de begeleiding van de Brusselse scholen aanwenden. Dit is evenwel een keuze die de PBD's zelf moeten maken.

De PBD's kunnen hun verantwoordelijkheid enkel nemen indien de begeleiding maximaal op de reeds vermelde geïntegreerde ondersteuning wordt afgestemd. Ik ben ervan overtuigd dat deze afstemming gedurende het hele proces moet worden bewaakt. Het gaat hier om de vraagstelling door de school, de interpretatie van de vraag, de bepaling van het aanbod en de afstemming van de ondersteuning op de begeleiding. Ik hanteer hierbij geen dogma's. Voor mij telt de vraag hoe we garanties in verband met de functionele afstemming en met de samenwerking tussen de Brusselse ondersteuners en de PBD's kunnen inbouwen.

De implementatie is momenteel lopende. Brussels minister Guy Vanhengel coördineert de werkzaamheden. Hier komen verschillende facetten bij kijken. Zo doet de integratie van de verschillende PBD's een aantal vragen over het personeelsstatuut van de verschillende ondersteuners rijzen. Waarschijnlijk zal in twee fases worden gewerkt. Functioneel zullen alle ondersteuners hun werking reeds vanaf het komend schooljaar op elkaar moeten afstemmen. De bereidheid hiertoe is bij de ondersteuningspartners trouwens groot.

Dat betekent dat met een enkel loket zal worden gewerkt. Op basis van de ondersteuningsvraag zal de school een coherent aanbod worden gedaan. Dit aanbod kan interne en externe ondersteuning omvatten.

Hoe de afstemming met de PBD's precies gestalte zal krijgen, vormt nog het voorwerp van onderzoek en overleg. Minister Vanhengel heeft een consultancybureau de opdracht gegeven een aantal processen te begeleiden. Deze opdracht is momenteel lopende.

De voorzitter: De heer Delva heeft het woord.

De heer Paul Delva: Ik dank de minister voor zijn antwoord. Ik vraag me enkel nog af of de minister de verschillende koepels en netten voor gesprekken over de algemene werking en de mogelijke uitbreiding van de PBD's heeft uitgenodigd of zal uitnodigen.

Hetzelfde geldt voor de eengemaakte ondersteuningsstructuur. In Brussel kunnen we ons hier allemaal in vinden. De vraag is of in overleg met de verschillende netten is voorzien. Dit overleg zou kunnen verduidelijken hoe de eengemaakte ondersteuningsstructuur zo efficiënt en krachtig mogelijk zou kunnen werken. Hieruit zou tevens kunnen blijken welke verbanden tussen de ondersteuningsstructuur en de PBD's kunnen worden gelegd. Uit het antwoord van de minister blijkt immers dat ze nauw met elkaar zullen moeten samenwerken.

Minister Frank Vandenbroucke: Het antwoord op de vraag over het overleg is ja.

De voorzitter: Het incident is gesloten.

Vraag om uitleg van mevrouw Helga Stevens tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over geïntegreerd onderwijs voor dove leerlingen

De voorzitter: Mevrouw Stevens heeft het woord.

Mevrouw Helga Stevens: Mevrouw de voorzitter, mijnheer de minister, beste collega's, het is niet de eerste keer dat ik hier het woord neem om de belangen van dove en slechthorende leerlingen in het gewoon onderwijs te verdedigen. We hebben die discussie in deze commissie al meermaals gevoerd. Aangezien het probleem blijft aanslepen, onderneem ik nu opnieuw een poging om dit punt onder de aandacht te brengen.

Bij de aanvang van het vorige schooljaar heb ik met interesse de briefwisseling in De Standaard gevolgd tussen de minister en enkele ouders van dove kinderen die in het geïntegreerd onderwijs les volgen en hun belangenverdedigingsgroepen. Het verwondert me dat de minister steeds heeft volgehouden dat het normaal is dat deze ouders pas begin september vernemen hoeveel tolkenondersteuning hun kinderen datzelfde schooljaar zullen krijgen. Dit vormt ook voor de organisatie van de ondersteuning een probleem. Het is voor het Vlaams Communicatie Assistentie Bureau voor Doven (CAB) absoluut niet makkelijk. De organisatie moet immers heel kort op de bal spelen.

In september 2007 heeft een dove leerling me gemeld dat hij amper zes tolkuren per week krijgt. Aangezien eenvoudigweg geen tolk is gevonden, kan een derde van die uren niet worden ingevuld. Een langere voorbereidingsperiode in de aanloop naar het schooljaar had het mogelijk kunnen maken toch een tolk te vinden en dit probleem op te lossen. Gezien de huidige verloning en het statuut van de tolken Vlaamse gebarentaal

vraag ik me toch af of die langere periode eigenlijk wel tot een verbetering geleid zou hebben.

Ik verwijs hier opnieuw naar het zeer beperkte aantal uren tolkenondersteuning per leerling. Er is met betrekking tot het onderwijs aan dove leerlingen ongetwijfeld vooruitgang geboekt. Ten gevolge van de verlaging van de drempel naar het reguliere onderwijs zijn de keuzemogelijkheden voor dove leerlingen verruimd. In de dovenscholen wordt immers enkel beroepsonderwijs van het type 7 aangeboden. Aangezien we de voorbije jaren ter plaatse hebben getrappeld, is de positieve evolutie van voorheen enigszins gestokt. De dove leerlingen blijven met een halfslachtige regeling achter.

De loonsverhoging voor de tolken die echt broodnodig was, is in feite nog steeds ondermaats. Dat er globaal gezien uren bijgekomen zijn, is positief, maar het lijkt mij ook maar evident aangezien het aantal dove leerlingen toeneemt. Nog minder uren per week zou volledig onwerkbaar zijn. Met 5 tot 7 uren per week per leerling zitten we volgens mij reeds onder het absolute minimum.

Als dit het toekomstbeeld is van de ondersteuning die kinderen met een handicap zullen krijgen als zij na de hervormingen niet langer in het buitengewoon onderwijs terecht zullen kunnen, dan kan ik het verzet van ouders en belangengroepen goed begrijpen. Integratie in het regulier onderwijs is prima en kan voor bepaalde leerlingen met een handicap een goede zaak zijn, maar dan moet er volledige ondersteuning bestaan.

In de toelichting bij de begroting voor 2008 geeft u toe dat het aantal tolkuren sterk onder het streefdoel ligt van 12 tolkuren per week en per leerling. De laatste jaren is het aantal tolkuren procentueel gezien sterk verhoogd. Ook voor het schooljaar 2008-2009 is in een verhoging voorzien met 1500 eenheden tot 11.560 tolkuren. Deze inspanningen zijn echter nog steeds ontoereikend door de achterstand die we opliepen. Als u deze eenheden uitspreidt over het totale aantal lesweken en rekening houdt met de nieuwe dove leerlingen die volgend jaar zullen instappen in het geïntegreerd onderwijs, dan beseft u dat we aan het huidige tempo niet echt vooruitgang boeken voor de dove leerlingen.

Hoe wilt u er vanaf het volgende schooljaar voor zorgen dat dove leerlingen voldoende ondersteuning krijgen en dat dit op een degelijke manier wordt georganiseerd? Anders modderen we maar aan.

Deze werkwijze betekent niet alleen onzekerheid en praktische vraagtekens voor de kinderen, maar ook voor de schrijftolken en tolken Vlaamse Gebarentaal die in het onderwijs tolken. Bovendien betekent het voor het CAB ongetwijfeld een onmogelijke opdracht om alles op zo'n korte termijn te organiseren. U stelde in uw antwoord op de lezersbrief dat het CAB deze gang van zaken gewoon is. Mijnheer de minister, we moeten deze

situatie toch niet aanvaarden omdat ze al een hele tijd aansleept? Dat is niet menselijk! Bovendien heeft het CAB geen keuze. Het moet maar meedraaien in het systeem. Ik vind dat we terecht vragen mogen stellen bij deze gang van zaken. Rijst hetzelfde probleem inzake de toekenning van de GON-uren?

Onderkent u dat het toegekende aantal tolkuren voor veel kinderen echt te laag is? Wilt u inspanningen doen om het aantal tolkuren per doof kind te verhogen? Waar baseert u zich op voor het cijfer van 12 tolkuren per week? Wat is de motivatie hiervoor? Dat is nog niet een derde van het aantal lessen dat leerlingen moeten volgen.

Ik ben er nog steeds van overtuigd dat het noodzakelijk is dat de dove kinderen die in het regulier onderwijs les volgen en hun ouders zicht hebben op het aantal uren tolkondersteuning waarop zij kunnen rekenen. Situaties waarbij het aantal tolkuren systematisch jaar na jaar afneemt zijn naar mijn aanvoelen niet correct. Dan voelen de betrokken ouders en leerlingen zich gewoonweg bekocht. De dove leerlingen moeten vaak al op de toppen van hun tenen staan om met een beperkt aantal tolkuren het niveau te bereiken van hun horende medeleerlingen. Als het aantal tolkuren dan nog afneemt door de jaren heen, brengt men hen zwaar in de problemen. Ook kan men in de studiekeuze beperkt worden door het beperkte aantal uren. Wellicht zullen leerlingen met een betere tolkondersteuning een zwaardere richting aankunnen. In het andere geval moeten ze dan noodgedwongen afzakken naar het beroepsonderwijs met alle frustraties van dien omdat ze onder hun niveau zitten. Hun motivatie neemt na een tijd dan ook af. Is er hier dan sprake van gelijke kansen? Ik vind van niet.

Een aantal meldingen van ouders van dove kinderen en van tolken vond ik toch echt merkwaardig, zoals de regeling van de tolkuren bij klasreizen. Als men op verplaatsing gaat, is het niet makkelijk om voor een tolk te zorgen omdat het aantal tolkuren beperkt is tot twee per dag. De tolkondersteuning op schoolreis beperken tot twee uur kan mijns inziens niet. Ook de regeling waarbij tolken zich, bij een late melding van ziekte door een leerling, toch op school moeten melden, vind ik overdreven. Ik zie het nut daarvan niet in. Wilt u deze regel in samenspraak met de betrokkenen herbekijken? Het lijkt wel kafkaïaans. Die regelgeving is gebaseerd op wantrouwen. Het is precies of men denkt: als de tolken zich niet aanmelden bij ziekte van een leerling, zouden ze kunnen oefenen met hun uren. Er zijn nog veel andere punten waar ik kritiek op heb, maar daar hebben we nu niet voldoende tijd voor.

De voorzitter: De heer Tavernier heeft het woord.

De heer Jef Tavernier: Ik sluit me aan bij de vraag. Er werd me een concrete situatie gemeld. In het Brugse zit

in het zesde jaar chemie van het technisch onderwijs een dove leerlinge. Zij moet stage lopen. Zij zat tot haar dertiende in een gespecialiseerde school, namelijk Spermalie in Brugge, en ging nadien naar het gewone onderwijs. Ik wil hier geen kritiek uiten op de inspanningen van de school en van de leerkrachten, maar op het vlak van de ondersteuning zijn er toch een aantal problemen. Leerlingen én leerkrachten zitten vol goede intenties en willen er het beste van maken, maar met de officiële ondersteuning die geboden wordt, ook in de vorm van tolken, is het volgens de betrokkenen niet doenbaar.

Als je de problematiek inpast in het streven naar leezorg en geïntegreerd onderwijs, moeten we ons bovendien afvragen of men wel beseft wat de noden op het terrein zijn. Het probleem blijft ook niet altijd beperkt tot de school zelf. Voor bijvoorbeeld een stage van twee weken zijn er minstens twintig tolkuren nodig.

Ik pleit voor bijkomende ondersteuning voor die leerlingen die een inspanning willen doen om naar het gewone onderwijs te gaan én voor de leerkrachten en directies van de scholen die inspanningen willen doen om dove leerlingen in hun onderwijs echt een kans te geven.

De voorzitter: Minister Vandenbroucke heeft het woord.

Minister Frank Vandenbroucke: Mevrouw de voorzitter, collega's, er werd eerder al een wijziging opgenomen in de administratieve procedure voor de toekenning van de tolken Vlaamse gebarentaal voor volgend schooljaar. Het CAB heeft gemeld dat het voor 2008-2009 voor 12.660 uren tolken beschikbaar heeft. Alle aanvragen voor tolkuren voor 2008-2009 moeten uiterlijk 25 juni 2008 zijn ingediend. De toekenning van de tolkuren zal gebeuren op 8 juli 2008. Op die manier kunnen de toekenningsbrieven voor de dossiers die volledig zijn, al in de loop van juli worden verstuurd naar de scholen. Het CAB zal op hetzelfde tijdstip op de hoogte worden gebracht van de toegekende tolkuren.

De toekenning van de eenheden GON-ondersteuning verloopt op een andere wijze. De scholen weten al van voor de aanvang van het schooljaar hoeveel GON-leerlingen ze begeleiden, en ze weten ook welke eenheden elke GON-leerling genereert. Bijgevolg richten ze de eenheden al in vanaf het begin van het schooljaar. Om hun dossier te vervolledigen, sturen de scholen op de eerste schooldag van oktober van het lopende schooljaar hun leerlingengegevens door naar de administratie. Dan volgt er een periode van verificatie van die gegevens. Ten slotte ontvangen de betrokken scholen voor buitengewoon onderwijs de schriftelijke bevestiging van het aantal GON-eenheden waar ze recht op hebben voor het lopende schooljaar.

Momenteel beschik ik niet over voldoende objectieve gegevens om te kunnen besluiten dat de toegekende

ondersteuning al dan niet toereikend is. Daarom denk ik na over hoe we een zinvolle evaluatie kunnen doen van het gebruik van de doventolkuren. De doelstelling en de timing van deze evaluatie moeten nog verder worden uitgewerkt.

U haalt aan dat er een daling zou zijn van het aantal uren tolkondersteuning. Dat is niet zo. Het is wel zo dat het aantal toegekende uren in het secundair onderwijs afhankelijk is van de onderwijsvorm waar de leerling les volgt. Ik heb een tabelletje met cijfers meegebracht. Ik zal u dat laten bezorgen. Als we kijken naar het aantal uren, ziet dat er als volgt uit. In het schooljaar 2002-2003 waren dat er 6600, in het schooljaar 2003-2004 7800, in 2004-2005 7800, in 2005-2006 9350, in 2006-2007 10.060 en in 2007-2008 11.560. Het cijfer voor het volgende schooljaar heb ik zonet gegeven. Dat ligt daar nog boven. U ziet dat er jaarlijks sprake is van een stijging. Het gaat zelfs bijna om een verdubbeling in vergelijking met 2002-2003.

Als je dat uitdrukt in uren per leerling of student, is er alleen in het schooljaar 2004-2005 een daling geweest. Ik weet dat dat niet spectaculair is, maar dat is het drama van iedereen die aan politiek doet: het zijn druppels voor de betrokkenen, maar hele emmers voor ons. Men kan niet ontkennen dat we een vrij forse investering doen in de integratie van dove leerlingen of studenten in het reguliere onderwijs en dat die ook fors gestegen is, maar de behoefte is natuurlijk wel groot. De mogelijkheid om het aantal tolkuren in de praktijk te verhogen, wordt beperkt door de beschikbaarheid van de tolken.

In het verleden is al regelmatig een afvaardiging van de tolken Vlaamse gebarentaal op mijn kabinet ontvangen. In overleg met deze mensen en rekening houdend met de onderwijsregelgeving, hebben we een aantal maatregelen getroffen om hun werksituatie te verbeteren.

Vanaf dit schooljaar 2007-2008 is de tolkenvergoeding met 3 euro tot 30,47 euro per uur verhoogd. Op 1 september 2008 komt hier nog een verhoging met 1 euro bij. Op dat ogenblik wordt de vergoeding, indexering inbegrepen, 32,07 euro per uur. Bij het invoeren van die loonsverhoging is ook rekening gehouden met de verloning in de welzijnssector. Daarnaast is tevens op een aantal vragen in verband met de administratieve procedures ingegaan.

Het is thans niet mogelijk een prognose te maken met betrekking tot de toekenning van het aantal individuele tolkuren voor het schooljaar 2008-2009. Niemand weet wie in september 2008 al dan niet een aanvraag voor uren zal indienen. Het budget voor de speciale onderwijsleermiddelen is momenteel een gesloten budget.

Momenteel genereren activiteiten andere dan lesmomenten, zoals schooluitstappen en activiteiten extra

muros, slechts twee tolkuren per dag. Die maatregel is genomen omdat de prioriteit bij de lesmomenten ligt. De tolkuren worden bij voorrang gebruikt op ogenblikken waarop de informatieoverdracht het grootst is. De tolkuren worden enkel vergoed indien de tolk zich effectief in de school heeft aangeboden. We proberen de uren zuinig te beheren. Daar hebben we hier in het verleden trouwens al eens over gediscussieerd. We hopen zoveel mogelijk middelen voor de effectieve tolkondersteuning van leerlingen in de klas te gebruiken.

Aangezien niets perfect is, sta ik uiteraard steeds open voor verder overleg met alle betrokkenen. Ik denk hierbij niet enkel aan de tolken en de doven. Ook de scholen zijn betrokken partijen. Tot slot stel ik voor dat mevrouw Stevens een blik werpt op de tabel die ik heb meegebracht.

De voorzitter: Mevrouw Stevens heeft het woord.

Mevrouw Helga Stevens: Ik dank de minister voor het duidelijke antwoord. Ik wil zeker niet ontkennen dat zijn departement heel wat inspanningen heeft geleverd om de integratie of de inclusie van dove leerlingen in het regulier onderwijs te bevorderen. Mijn punt is en blijft dat de genomen maatregelen ontoereikend blijven.

Ik weet dat het om een grote investering gaat. De minister heeft het over emmers. Voor de betrokken leerlingen gaat het echter om een paar druppels op een zeer hete plaat. Ze moeten leven met de situatie. Ze moeten de inspanningen leveren. Het probleem is vaak dat ze zich niet gesteund voelen.

Ik ben blij te vernemen dat de procedure van de bekendmaking van het aantal tolkuren wordt gewijzigd en dat er met betrekking tot volgend schooljaar een vervroeging zal zijn naar eind juni. Dit zal ouders, leerlingen en het CAB in staat stellen alles al vanaf het begin van de zomervakantie te organiseren. Dit jaar zullen meer mensen met een gerust hart op vakantie kunnen vertrekken. Ze zullen zich niet meer de hele vakantie moeten afvragen of ze zullen worden uitgesloten, of ze tolkuren zullen krijgen en over hoeveel tolkuren het zal gaan. Ze zullen niet tot het laatste moment moeten wachten. Voor het CAB houdt dit eveneens een grote vereenvoudiging in. Het CAB krijgt nu meer tijd om tolken te contacteren en voor de juiste invulling te zorgen.

De minister heeft daarnet gezegd dat het CAB de tolkuren zal toekennen. Betekent dit dat het CAB zal beslissen hoeveel tolkuren een leerling krijgt?

Minister Frank Vandenbroucke: Neen.

Mevrouw Helga Stevens: Dus, eigenlijk verloopt het in twee stappen. Eerst en vooral beslist het departement hoeveel tolkuren elke leerling krijgt. Dan probeert het

CAB deze uren in te vullen. Dat was daarnet nog niet duidelijk. Het is duidelijk dat het CAB niet beslist. Het CAB probeert de toegekende uren voor elke leerling in te vullen.

Verder is er volgens de minister niet voldoende objectieve informatie om te beslissen of het aangeboden aantal tolkuren en ondersteuning al dan niet volstaat. Volgens mij is het echter meer dan hoog tijd om objectieve informatie verzamelen. We vragen al jaren een deftige evaluatie. Tot op heden heeft die niet plaatsgevonden. Dit is nochtans erg nodig.

We moeten ook eens naar de ervaringen in het buitenland kijken. Vlaanderen schiet duidelijk te kort. In Nederland krijgt een dove leerling volledige ondersteuning. Hetzelfde gebeurt in Groot-Brittannië en in de Verenigde Staten. Het onderscheid tussen privé- en openbare scholen maakt daarbij niet uit. Ik ben in 1987 zelf als uitwisselingsstudente naar de Verenigde Staten gegaan. Daar maakte ik kennis met gebarentolken in het onderwijs. Verder ging ik in 1993 een jaar aan de University of California in Berkeley studeren. Ik heb daar enkel een audiogram moeten voorleggen om een volledige tolkenondersteuning te krijgen. Dit als buitenlandse studente! Blijkbaar kan dat twintig tot vijftien jaar later in Vlaanderen nog steeds niet. Ik vraag me af wie me dat kan uitleggen. We geven dove leerlingen alvast geen gelijke kansen.

Het aantal klachten van dove leerlingen zelf toont aan dat het systeem ontoereikend is. Veel leerlingen moeten naar een lagere richting afzakken en komen dikwijls in het beroepsonderwijs terecht. Voor het technisch onderwijs krijgen ze immers niet voldoende tolkuren. Dit is een bijzonder delicate situatie. En voor mij onaanvaardbaar.

De speciale onderwijsleermiddelen zijn beperkt. Het is tijd om de enveloppe groter te maken. Uit een vergelijking met de middelen die in het kader van het gelijkheidskansenbeleid worden vrijgemaakt, blijkt dat we met een wanverhouding zitten. Dove personen krijgen weinig. GOK-leerlingen krijgen heel wat meer. Dat is aan de beperkte enveloppe te wijten. We moeten hier rekening mee houden. Het is tijd voor een grondige evaluatie. We moeten de hele regeling voor de tolkenondersteuning in het gewone onderwijs herzien.

De minister betwist dat het aantal tolkuren voor bepaalde leerlingen is afgenomen. Ik ken nochtans enkele concrete gevallen. Bepaalde leerlingen hebben in september 2007 vernomen dat ze dit schooljaar slechts 75 percent van de voor het voorgaande schooljaar toegekende tolkuren krijgen. Als reden wordt opgegeven dat ze vorig schooljaar omwille van ziekte afwezig zijn geweest. Waarom moet iemand worden gestraft omdat hij ziek is geweest? Ze worden zelfs gestraft omdat de

tolk ziek was en het tolkuur bijgevolg niet kon worden opgevuld of omdat de leerkracht ziek was en bijgevolg een tolkuur wegviel. Dit moet worden herbekeken. Dit is geen eerlijke situatie, want niemand wil ziek zijn.

Verder zou ik nog heel wat andere opmerkingen kunnen overlopen. Dit is allemaal erg nodig. De doven zijn tot op heden heel verdraagzaam geweest. Er is een grote uitstroom uit het dovenonderwijs. Maar zo kan het niet langer. Mijn visie is alleszins dat we deze leerlingen geen gelijke kansen bieden.

De voorzitter: Minister Vandenbroucke heeft het woord.

Minister Frank Vandenbroucke: Ik apprecieer de gedrevenheid van mevrouw Stevens met betrekking tot dit en andere dossiers enorm. Ze moet echter de juiste argumenten gebruiken. Volgens mevrouw Stevens zijn er minder tolkuren voor dove leerlingen dan GOK-uren voor GOK-leerlingen. Dat klopt gewoonweg niet. De tolkuren die een individuele gehoorgestoorde leerling krijgt, zijn voor die individuele leerling belangrijker dan de GOK-uren die individuele leerlingen genereren. Ik wil die verkeerde vergelijking niet laten bestaan.

Mevrouw Stevens heeft het ook over de daling van het aantal tolkuren gehad. Bij wijze van voorbeeld verwijst ze naar leerlingen die plots vernemen dat hun tolkuren met 25 percent dalen. Dit heeft met de regelgeving inzake ziekte te maken, en niets met een zogenaamde daling van het budget. Ik heb reeds verklaard dat het budget stijgt. In vergelijking met zes jaar geleden is het budget bijna verdubbeld.

Aangezien mijn kabinet en ikzelf de beslissingen moeten nemen, heb ik heel wat dossiers van individuele leerlingen voor ogen. Het CAB neemt die beslissingen niet. Hierover was blijkbaar even een misverstand ontstaan.

Ik heb vastgesteld dat we de leerlingen op het vlak van aanwezigheid moeten responsabiliseren. De tolkuren zijn ook beperkt omdat het aantal goede tolken beperkt is. Indien we die beperkte uren goed willen gebruiken, moeten we de nodige prikkels geven. Toegekende uren moeten worden gebruikt. Als mensen daar slordig mee omspringen, moeten we optreden, want dat is volkomen in het nadeel van andere dove leerlingen.

Vanuit die redenering is die regeling ontstaan. Ze lijkt misschien hardvochtig, maar wil vooral mensen responsabiliseren. Dat is grondig gewikt en gewogen. We trachten altijd rechtvaardige beslissingen te nemen in het kader van het algemeen belang. Ik ben graag bereid tot overleg. Niets is perfect. Ongetwijfeld kan er worden aan geschaafd. Ik zou wel willen dat men de juiste argumenten gebruikt.

De voorzitter: De heer Tavernier heeft het woord.

De heer Jef Tavernier: Er zijn te weinig middelen en dus ook te weinig uren.

Een ander aspect is de administratieve last die sommigen ervaren. Men spreekt zelfs van betutteling.

U wilt de beperkte hoeveelheid tolkuren prioritair inzetten voor kennisoverdracht. Ik gaf u het voorbeeld van de dove leerlinge die stage moest lopen. Op haar eerste stagedag heeft zij absoluut een tolk nodig, anders heeft het weinig zin. Er moet ook aandacht zijn voor de praktijk, naast kennisoverdracht, indien men tot een geïntegreerd inclusief beleid wilt komen.

De voorzitter: Mevrouw Stevens heeft het woord.

Mevrouw Helga Stevens: Ik heb nog een opmerking over de extra-murosactiviteiten. U wilt prioriteit geven aan tolken binnen de schoolmuren. Ik kan u daar helemaal in volgen. Maar als een leerling aangeeft dat ook andere zaken belangrijk zijn, waarom kan dat dan niet? Die buitenschoolse activiteiten zijn natuurlijk ook een onderdeel van het leerplan, anders zou men toch niet op uitstap gaan? Ik heb moeite met een visie dat de overheid beslist wat belangrijk is voor de leerling.

U wilt de vermindering van tolkuren toepassen voor leerlingen die er slordig mee opspringen. Natuurlijk bestaan er slordige leerlingen, maar vaker gaat het ook om zieke leerlingen. Als een leerling of tolk ziek zijn, is dat toch niet hun fout? Als u spijbelaars wilt straffen, zegt u toch ook niet: kom maar terug naar school als je wilt, maar niet deze week, het past maar volgende maand. Dat is toch niet logisch? De behandeling van sommige dove leerlingen vind ik echt iets te streng. Misschien moeten we ons afvragen waarom sommige leerlingen zich zo gedragen. Zit er niet iets meer achter?

Ik ben zeker bereid tot verder overleg met u, op uw kabinet.

De voorzitter: Het incident is gesloten.
